

(***)

38.

In tegenstelling tot Max was er bij Franz bitter weinig veranderd in die zestien jaar. Op de leeftijd van zevenendertig woonde hij nog steeds alleen. Hij was ongetrouwd en wist zich verscheurd tussen zijn onvervulde wensen en de overspannen verwachtingen van zijn overheersende vader.

Voor Hermann was het een schending van de familie-eer dat zijn zoon hem nog niet een kleinzoon had geschonken die hun naam zou doen voortleven.

Zijn drie dochters waren al gehuwd en gezegend met kinderen die andermans achternamen droegen.

Franz verbrak zijn verloving met Felice Bauer in 1917, na vijf lange jaren van verkering.

Er was geen sprake van echte liefde. Er was niets meer dan een vertoning van wederzijdse bezitterigheid in een moeizame verbintenis die zinloos was aangegaan en waarvan de instandhouding nog minder gerechtvaardigd was.

Toen het allemaal achter de rug was, verdacht Max Franz ervan dat hij Felice had gekozen als verloofde juist omdat ze in Berlijn woonde, zodat zij altijd gescheiden zouden blijven door een treinreis van ruim zes uur.

Het leek wel of Franz bewust koos voor vrouwen die hij niet kon bezitten, bij wie vele obstakels hem scheidden van hun omhelzingen. Hij begon alleen aan die verhoudingen, die al bij aanvang de kiem droegen van goede redenen om ze in de toekomst te beëindigen.

Felice was voor Franz nooit een vrouw geweest naar wie een man kon verlangen. Zij was slechts een volmaakt onbeduidende persoon die men zich moeiteloos in de rol van een keurige echtgenote kon voorstellen.

Maar zij was ook iemand wier kracht hij vreesde.

In de brieven die hij aan haar stuurde beschreef hij veel minder zijn gevoelens voor haar dan zijn ziektes en zwakheden. Daarin vond hij goede redenen om de bruiloft eindeloos uit te stellen.

Toen het er op leek dat hij door de druk van hun families niet meer aan het ongewenste huwelijk zou kunnen ontsnappen, schoot een gemene tuberculose hem te hulp.

Een man die bloed ophoestte had ongetwijfeld het recht om zich terug te trekken uit een voorgenomen huwelijk en het banale leven dat er op zou volgen.

Hij verwelkomde de ziekte als zijn redding. Zij rechtvaardigde ontegenzeggelijk zijn aftocht en verpakte zijn lafheid in een acceptabel papiertje.

39.

Slechts twee jaar na de breuk met Felice verloofde Franz zich met Julie Wohryzek.

Eén gesprek met dit onbenullige meisje was voor Max voldoende om te weten dat zij Franz niet veel te bieden had.

Toen zijn vriend hem toevertrouwde dat hij trouwplannen met Julie had, keek Max hem recht in de ogen en sprak zacht: 'Zij is in Parijs, jij in Schelesen. Als zij in Schelesen zal zijn, zul jij in Praag verblijven, wanneer zij naar Praag komt, zul jij naar Berlijn vertrekken. Neem mij niet kwalijk, maar ik moet je erop wijzen dat een bruiloft alleen dan mogelijk is als beide partners tegelijkertijd op dezelfde plaats zijn.'

Franz sloeg zijn ogen neer.

Julie Wohryzek bleef inderdaad iemand die Franz blijvend ontweek.

Toch vroeg Max zich af, of hij het recht had om voor zijn vriend de illusie van een huwelijk dat nooit plaats zou vinden te verstoren.

40.

Als schrijver stond Franz in 1920 in de ogen van anderen nog steeds aan het begin van zijn carrière. Zélf daarentegen voelde hij dat hij aan het einde was, dat hij alles had opgeschreven wat hij te melden had. Hij dacht dat zijn onvoltooide werken voor altijd onvoltooid zouden blijven, en waardeloos. Deze vertwijfeling nam hem zijn scheppingskracht af.

Dankzij Max' tussenkomst publiceerde Ernst Rowohlt een bundeltje met korte verhalen van Franz. Daarbij liet de uitgever, die in de jaren die volgden echte roem zou verwerven in schrijverskringen, Max vertrouwelijk weten: 'Ik steun uw verwachtingen van Kafka's werk. Die korte schetsen en ascetische verhalen zijn op zich zelf geen grote literatuur, maar de ongewone sfeer geeft ze een aankondiging van iets groots en bijzonders.'

Franz' eerste boekje werd gepubliceerd toen hij dertig werd. Wegens de geringe omvang werd het boekje gedrukt met ongewoon grote letters in een oplage van slechts vijfhonderd exemplaren.

Een jaar of wat later gaf Kurt Wolff *De gedaanteverwisseling* uit, een ongewoon verhaal van Franz over een man die in een insect verandert. Daarna publiceerde hij zijn verhalencyclus *Een plattelandsdokter*.

Voor de weinige kenners der letterkunst was Franz een beginneling die symbool stond voor de belofte van iets nieuws. Voor gewone lezers bestond hij niet eens.

Een jaar of tien daarvoor had Max opgetogen de eerste hoofdstukken van zijn onvoltooide romans *Het proces* en *De man die verdween* gelezen (*De man die verdween* zou later de titel *Amerika* krijgen).

Toen had hij met onverhulde vervoering in literaire salons beweerd dat deze werken in wording geniaal waren.

Hij geloofde in de romans en in zijn vriend en hij probeerde hem tevergeefs over te halen om ze zo snel mogelijk af te maken en uit te brengen.

Met de komst van de grote oorlog werd hij getuige van Franz' scheppingswanhoop en zijn verlies aan belangstelling voor het schrijven.

Kafka leek op een vroegtijdig verouderd kind dat de wereld van de volwassenen nog niet accepteerde. Hij had al jarenlang niets belangrijks geschreven of iets wezenlijks ontworpen.

Max vermoedde dat zenuwziekte en later tuberculose ten grondslag lagen aan het verlies van inspiratie bij Franz.

Literaire autoriteiten aan wie Max jaren daarvoor luidruchtig een nieuwe schrijver had aangekondigd, na wie de literatuur nooit meer dezelfde zou zijn, vroegen hem nu en dan schertsend wat er ondertussen was gebeurd met 'die schrijver', of hij nog schreef en of hij die grootse werken misschien al gepubliceerd had.

Max schaamde zich soms voor Franz. Hij, die het meest in zijn talent had geloofd, twijfelde na verloop van tijd ook het meest.

(***)